

Título: *Koba the Dread*
Autor: Martin Amis
Editorial: Jonathan Cape, Londres, 2002
Núm. pp.: 306
Tamaño: 22'5 x 14

Martin Amis retorna ás librerías co que o seu editor define erroneamente como a segunda parte das súas memorias, pois lembremos que hai pouco publicou *Experience* (*Experiencia*, Anagrama), unha peculiar autobiografía. Nada máis lonxe da realidade. *Koba the Dread*, ata o momento non publicada en España, é un ensaio político-histórico sobre a terrible era de Stalin no poder soviético, e a súa influencia no mundo occidental, fundamentalmente desde o punto de vista da intelectualidade.

Porque a tese fundamental do libro é a seguinte pregunta: ¿Por que a cultura occidental foi tan indulxente coa política devastadora dun tirano de proporcións inhumanas, soamente igualado ou superado en termos de porcentaxes ou ben en refinamento da crueldade por Hitler e Pol-Pot? As razóns desta pescuda hai que buscalas no mesmo contorno familiar de Amis, xa que o seu finado pai, Kingsley Amis, foi un comunista convencido durante a súa mocidade, para pasar ó bando oposto, e á máis visceral oposición, anos máis tarde.

Así, na primeira parte do libro, vemos cómo Amis contrasta as obras de Robert Conquest (*The Great Terror*, un estudio fundamental para que a opinión sobre a Unión Soviética de moitos intelectuais trocase), Nabokov e Solzhenitsyn (sobre todo a súa célebre *Arquipélago Gulag*), cos pésimos escritores oficiais do partido, con especial mención a Nikolai Chernishevsky, unha mediocridade ambulante que sofre a mofa do autor inglés.

Unha das controversias que tanto lle agradan a Amis é a comparación dos tiranos Hitler e Stalin. O autor recalca unha noción que xa expuxera na súa novela *The Information* (*La Información*, Anagrama); unha idea que inda que poida non ser súa, si foi el quen a popularizou, e este é o concepto de modernidade do réxime nazi con respecto á barbarie, modernidade no senso de romper con todas as barreiras que o home tiña, con todos os escrúpulos que ata entón se conservaban para non entraren no terreo das tebras do mal que aniña en nós. O nazismo é

moderno porque inicia un novo camiño no procedemento da aniquilación do adversario, unha vía científica e meticolosa que opón á de Stalin: como di na obra, os nazis procuraban a precisión mentres que o terror soviético era indiscriminado, azaroso (p. 85).

Tamén volve a un dos seus temas favoritos: o antisemitismo e mais o holocausto, temas onde sempre vén ó caso o nome de Saul Bellow, outro insigne escritor amigo da familia Amis. E o autor pon na balanza as atrocidades dos nazis cos xudeus e a aniquilación por parte de Stalin do seu propio pobo cunha carraxe brutal que soamente se pode achacar a un estado de paranoia abraiante, nun país e nun tempo no que cunha palabra podía facer todo o que se antollase, por moi increíble que parece. Amis non sabe quén era máis cruel, máis asasino, máis paranoico, porque da brutalidade dificilmente se pode facer unha cuestión estatística, ben que unha das frases máis rotundas do libro é esa de Stalin na que afirma que unha morte é unha traxedia, pero a morte dun millón era mera estatística. Agora comprendemos mellor a perda de vidas humanas na Rusia soviética, tanto nas mans dos nazis invasores como do propio aparato do partido (especial mención a Lavrenti Beria).

Pero non esquezamos que o autor da obra é Martin Amis, e que o humor negro ten que estar presente con obrigatoriedade. Daquela, o mesmo título é un xogo de palabras macabro: o cualificativo que lle aplica a Stalin (chamado "Koba" na intimidade familiar) é "the

Dread", isto é, "o Terror, o Medo", e xoga coa similitude fonética con "the Great" ("O Grande"). Non só iso; o subtítulo da obra é: *Laughter and the Twenty Million (A risa e os Vinte Millóns)*, no que contrasta o primeiro termo coa cifra inconcibible de mortos que supuxo a política inmisericorde de Stalin.

E o libro é unha constante relación de historias de homes e mulleres que caeron baixo o xugo do home de aceiro, ás veces tras insufribles torturas, outras despois de padecer os tormentos do gulag, outras nas cámaras de tortura física e psicolóxica. ¿E as razóns de tanta morte? Un accidente, unha palabra máis alta ca outra, as denuncias xeneralizadas, incluso o feito de ser o primeiro en deixar de aplaudir tras un discurso do tsar vermello, ser denunciado, ser denunciado por non denunciar o suficiente, ser denunciado por ser denunciado por non denunciar o suficiente, ser executado por non executar todo o que un podía... Estes feitos, como ven, non poucas veces caen no surreal xa que a paranoia persoal de Stalin contaminou as estruturas, xa de por si pouco tendentes á conmiseración co seu propio pobo, do Estado soviético (temos exemplos recentes dos seus métodos, e iso que xa non son soviéticos. Un determinista podería dicir que esa falta de respecto cara ós demais está na "alma eslava". Esperemos que non, posiblemente a experiencia vital dun pobo que viviu o tsarismo, o comunismo de guerra e o "culto á personalidade" adquire uns hábitos nocivos. As paranoias de Stalin comezaron co desprezo de Lenin cara a el, segui-

ron co seu odio lendario a Trotski (a quen, como saben vostedes, fixo matar a través dun español, Ramón Mercader), coa relación digna de psicanálise que tivo cando Alemaña rompeu o pacto e invadiu Rusia, co que Hitler, con quen compartía moitos puntos de vista antes disto, entrou no amplo salón das súas neuroses. E o pobo ruso, ucraíno, chechén, tártaro, os xudeus, os mesmos habitantes de Xeorxia, de onde era natural, caeron baixo as poutas de Iosif Stalin, que morreu obsesionado con Iván O Terrible, a quen admiraba, o mesmo que Hitler, que rematou os seus días no búnker admirando o retrato de Federico O Grande de Prusia. ¡Que estrañas, que sinistras similitudes as que compartiron estes dous monstros implacables!

Porque o horror, moito máis aló da morte, é a vida que padeceron millóns de persoas: sufrindo as fames negras inducidas polo Estado para eliminar ós *kulaks* e a salvase colectivización do campo (dez millóns de mortos, cálculo aproximativo), as deportacións masivas de kazakhstanos e chechéns, as purgas (que abranguían non soamente a persoa implicada, senón toda a familia, incluíndo a afastada, e todo o círculo de amigos), os campos da morte, as increíbles masacres dirixidas polo mediocre Iosif (interesante a comparación que fai Amis entre o incidente do asasinato do reputado membro do partido Kirov, detonante do Gran Terror represivo, con maiúsculas, e o incendio do Reichstag, ambos os dous feitos inducidos polo propio partido para ter a coartada e desatar toda a vio-

lencia da que un aparato político é capaz)... O terror no estado máis puro.

O libro remata cunhas cartas persoais de Amis, tamén en relación coa cuestión do stalinismo, e algunhas referencias a Kingsley Amis e a Sally, a irmá de Martin que morreu non hai moito: esta é a única parte biográfica do libro, polo que, como xa dixen ó comezo da recensión, máis ben debe incluírse na categoría do ensaio. E o mellor e máis positivo deste visceral libro antistalinista é que os intelectuais europeos seguen a investigar as trazas do pasado, sobre todo ó utilizar os máis variados puntos de vista para desentrañar os misterios do século XX, o máis apaixonante da historia do mundo desde o meu punto de vista, focalizando esta investigación nas décadas dos trinta e os corenta. Este estudio do pasado nunca debe deterse, e a bibliografía sobre este tempo medra de xeito exponencial: boas novas. E se non, pensen nos éxitos editoriais dos libros de Anthony Beevor, *Stalingrado* e mais *Berlín*. Despois de ler o libro de Amis penso que moita xente pode abrir os ollos sobre un bo número de cuestións. E se non é así, polo menos un poderá reflexionar sobre a catástrofe que supón para a poboación civil caer baixo as poutas do poder totalitario, sexa da cor que sexa. Temos a obriga de nunca ser condescendentes para que os feitos non se repitan.

Miguel Ángel Otero Furelos
Instituto Rosais II
Vigo